

DAVID RICARDO, ROBERT TORRENS A AUTORSTVO PRINCÍPU KOMPARATÍVNYCH VÝHOD

Martin Grančay, Nóra Szikorová, Ekonomická univerzita Bratislava*

1. Úvod

V uplynulých pätnástich rokoch sa vo svetovej ekonomickej komunite opätovne rozprúdila vášnivá diskusia o autorstve princípu komparatívnych výhod. Štandardná ekonomická teória vo väčšine vysokoškolských učebníc spája pôvod komparatívnych výhod s menom Davida Ricarda (Appleyard, 2008; Csabay, 2011; Dudáš, 2007; Holman, 2005; Krugman, 2012; Lipková, 2011; Neumann, 2010; Sojka, 2010 a i.). Známa stať o obchode s vínom a súknom medzi Portugalskom a Anglickom zo siedmej kapitoly jeho *Princípov politickej ekonómie a zdaňovania* je právom považovaná za skvost ekonomickej literatúry začiatku 19. storočia. Ricardovo prvenstvo vo formulácii princípu komparatívnych výhod je ale spochybňované a viacerí ekonómovia upozorňujú na rolu Roberta Torrensa (napr. Leser, 1881; Seligman, 1903; Viner, 1937; Chipman, 1965; Irwin, 1996; Maneschi, 1998) a Jamesa Milla (napr. Thweatt, 1976; Rothbard, 1995) v jeho objave. Ich argumenty sú založené na rozdielnom chápaní postačujúceho vysvetlenia problému, ale aj – ako uvidíme neskôr v predkladanom texte – na súhrne neoveriteľných hypotéz, konšpiračných konštrukcií a domnienok.

Význam princípu komparatívnych výhod pre vývoj ekonomickej teórie netreba dokumentovať. Ako najlepší dôkaz slúži fakt, že aj 200 rokov po jeho objave je spolu s Heckscherovou-Ohlinovou teorémou, Linderovou hypotézou a Krugmanovými ideami stredobodom teórií medzinárodného obchodu. Findlay ho považuje za „najhlbší a najkrajší výsledok v celej ekonómii“ (Maneschi, 1998, s. 1). Známa je aj príhoda Paula Samuelsona, ktorý matematikovi pochybujúcemu o náročnosti ekonomického výskumu na výzvu menovať aspoň jeden ťažko pochopiteľný ekonomický princíp odpovedal práve slovami: komparatívna výhoda.¹

* Článok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/0911/11 „Štyri slobody pohybu v Európskej únii“, riešenom na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave v rokoch 2011-2013.

1 Tým matematikom bol Stanislaw Ulam, spolukonštruktér americkej atómovej bomby.

Cieľom prezentovaného článku je na báze kritického preskúmania najvýznamnejšej historickej a súčasnej literatúry venujúcej sa problému autorstva teórie komparatívnych výhod poukázať na rozdielne názory jednotlivých teoretikov, ich vzájomné proti-rečenia a chyby v použitých metódach. Prichádzame k záveru, že za autora princípu komparatívnych výhod by mal byť objektívne považovaný ten ekonóm, ktorý ho ako prvý v postačujúcej forme vo svojom diele predstavil verejnosti – Robert Torrens. To potvrdzuje aj fakt, že kým Mill otvorene potvrdil, že princíp komparatívnych výhod nevymyslel a Ricardo sa k téme nikdy nevyjadril, Torrens verejne prezentoval svoje nároky na autorstvo (1826, s. vii). Torrens tiež ako prvý použil slovné spojenie „komparatívna výhoda“ (1826, s. vii).² Tieto dôkazy mnohí ekonómi vo svojich článkoch ignorovali.

Štruktúra predkladanej state je nasledovná: Na začiatok stručne predstavíme princíp komparatívnych výhod a genézu jeho formulácie v 18. a 19. storočí. Vychádzame zo štandardnej Ricardovej formulácie a prezentujeme aj príspevky Torrensa, Milla a ďalších dobových ekonómov k téme. Ďalšia časť je rešeršom najvýznamnejších diel zaoberajúcich sa autorstvom princípu komparatívnych výhod. Identifikujeme názory jednotlivých teoretikov a upozorňujeme na ich problémy, predovšetkým v súvislosti s neoveriteľnosťou hypotéz. V štvrtej časti článku otvárame otázku postačujúceho a nepostačujúceho vysvetlenia princípu, ktorá sa javí ako jeden z najpodstatnejších faktorov prisúdenia autorstva princípu. Na báze vedeckých argumentov, s úplným zahrnutím nedokázateľných teórií sa prikláňame k názoru ekonómov, ktorí za prvého autora princípu komparatívnych výhod považujú Roberta Torrensa. Ricardov výklad je síce komplexnejší, ale vo svojej podstate totožný s tým, ktorý publikoval Torrens o 2 roky skôr.

2. Stručná história formulácie princípu komparatívnych výhod

Ricardove *Princípy politickej ekonómie a zdaňovania* prvýkrát vydané v roku 1817 sú dodnes považované za jedno z prelomových diel ekonomickej vedy. Jeho názory na rentu, mzdy a hodnotu formovali niekoľko generácií ekonómov. Najväčšej pozornosti sa dostalo myšlienke, ktorá v *Princípoch* nezaberá ani dve strany a venuje sa príčinám existencie medzinárodného obchodu. Ruffin (2002) identifikuje jej dĺžku na 973 slov. Gomes (1987), Aldrich (2004) a i. vyzdvihujú význam predovšetkým troch odsekov, ktoré tu pre úplnosť uvádzame:

„Anglicko môže mať také podmienky, že na výrobu súkna potrebuje prácu 100 ľudí ročne. Ak sa pokúsi vyrábať víno, bude na to potrebovať prácu 120 ľudí ročne. Preto sa Anglicko rozhodne dovážať a kupovať víno za súkno.

Výroba vína v Portugalsku môže vyžadovať prácu iba 80 ľudí ročne a výroba súkna prácu 90 ľudí ročne. Preto bude preň výhodnejšie vyvážať víno výmenou za súkno. K tejto výmene môže dôjsť aj napriek tomu, že tovar, ktorý Portugalsko dováža, sa tam dá vyrobiť menším množstvom práce ako v Anglicku. Aj keby Portugalsko

2 Na tento fakt upozornili už na začiatku 20. storočia Seligman a Hollander (1911).

mohlo vyrobiť súkno prácou 90 ľudí, bude ho dovážať z krajiny, kde na jeho výrobu je potrebná práca 100 ľudí; pretože pre Portugalsko bude výhodnejšie vynaložiť svoj kapitál na výrobu vína, za ktoré dostane z Anglicka viac súkna, ako by mohlo vyrobiť, ak časť svojho kapitálu premiestni z pestovania vína do výroby súkna.

Anglicko bude teda dávať produkt práce 100 ľudí za produkt práce 80 ľudí. Takáto výmena sa nemôže uskutočniť medzi jednotlivcami tej istej krajiny. Práca 100 Angličanov sa nemôže dať za prácu 80 Angličanov, ale produkt práce 100 Angličanov možno dať za produkt práce 80 Portugalcov, 60 Rusov alebo 120 Indov. Rozdiel medzi jednou krajinou a mnohými krajinami sa z tohto hľadiska dá ľahko vysvetliť, ak vezmeme do úvahy na jednej strane ťažkosť, s akými sa kapitál pohybuje z jednej krajiny do druhej, aby našiel výnosnejšie využitie, a pohyblivosť, s akou ustavične prechádza z jednej oblasti do druhej v tej istej krajine.“

V tejto ricardovskej forme sa s princípom komparatívnych výhod stretne vari každý vysokoškolský študent ekonomického smeru. Ricardo jednoducho a výstižne ukázal, že aj keď jedna krajina má absolútne nevýhody vo výrobe všetkých produktov, zapojenie sa do medzinárodného obchodu jej prinesie osoh, ak bude vyvážať ten tovar, ktorý vyrába relatívne menej výhodne ako druhá krajina. Medzinárodný obchod umožňuje krajinám alokovať výrobné faktory do najefektívnejšieho odvetvia; iné statky sa jednoducho dovezú.

Ricardova myšlienka nebola vo svojej dobe úplným novom. Podobný, aj keď zďaleka nie tak rozvinutý princíp, možno nájsť už v diele *Úvahy o východo-indickom obchode* z roku 1701, ktorého autorstvo bolo koncom 20. storočia prisúdené Henrymu Martynovi (Gomes, 1987):

„Ak deväť [jednotiek práce] nevyrobí v Anglicku viac ako tri bušely pšenice, a rovnakým množstvom práce je možné zo zahraničia obstaráť deväť bušielov, zamestnať tieto [jednotky práce] v domácom poľnohospodárstve znamená zamestnať deviatich na prácu, ktorú by rovnako dobre vedeli vykonať traja, znamená zamestnať šiestich prebytočne [...] znamená to stratu šiestich bušielov pšenice; znamená to stratu veľkej hodnoty.[...]“

„Výrobky produkované v Anglicku, ktoré by z východnej Indie bolo možné importovať s použitím menšieho množstva práce, nie sú ziskové, prinášajú Kráľovstvu stratu; verejnosť preto stratou takejto výroby nestratí nič“. (35)

Viner (1937) túto myšlienku výstižne nazval pravidlom osemnásteho storočia. Robbins (1958) ju označuje za polovicu princípu komparatívnych výhod. Podrobnejšie štúdium niektorých pasáží *Úvah* jednoznačne vedie k záveru, že autorovo poňatie výhod plynúcich zo zahraničného obchodu bolo na rovnakej úrovni ako to o tri štvrté storočia neskôr prezentované Adamom Smithom. Maneschi (1998) datuje vznik pravidla osemnásteho storočia ešte o 30 rokov skôr, do roku 1673 a rozpravy Samuela Fortreyho proti reštrikciám v obchode s kukuricou. Diela Fortreyho a Martyna nám poskytujú jasný dôkaz o tom, že Smith nevymyslel princíp absolútnych výhod, iba primerane zhrnul

už známe pravidlo.³ Smithove slávne pasáže o pestovaní vína v Škótsku a o vzájomne výhodnej výmene medzi krajčírom a obuvníkom neobsahovali z hľadiska historického pohľadu na ekonomickú teóriu nič nové. O niečo viac pozornosti si zaslúži iná, menej často citovaná časť Smithovho (1776) *Bohatstva národov*, ktorú možno nájsť na druhej strane prvej kapitoly, t. j. oddelene od časti venovanej medzinárodnému obchodu:

„Najbohatšie štáty sú síce od svojich susedov lepšie ako v poľnohospodárstve, tak aj v remeslách a manufaktúrach, obyčajne ale viac vynikajú svojou nadriadenosťou v remeslách a manufaktúrach než v poľnohospodárstve. [...] V poľnohospodárstve nie je práca bohatej krajiny vždy omnoho produktívnejšia ako práca chudobnej krajiny, respektíve nikdy nie je produktívnejšia až v takej miere ako spravidla práca v remeslách a manufaktúrach. Preto teda obilie bohatej krajiny neprichádza na trh lacnejšie ako obilie chudobnej krajiny, aj keď ide o obilie rovnakej kvality.“

Tento odsek je najväčším priblížením sa princípu komparatívnych výhod v celom Smithovom diele. Smith však nepoukazuje na súvis rozdielnych komparatívnych produktívít v poľnohospodárstve a priemysle s medzinárodným obchodom, preto ani táto pasáž neprekročila tieň pravidla osemnásteho storočia (pozri aj Maneschi, 1998).

Je zrejmé, že princíp komparatívnych výhod bol až do začiatku 19. storočia neznámy. K jeho objavu napokon prispela zdanlivo nesúvisiaca vojenská udalosť. V roku 1806 uvalil Napoleon obchodnú blokádu na Anglicko. To znamenalo náhly koniec importov lacnej francúzskej kukurice do Anglicka, a naopak, zastavenie vývozov anglických priemyselných výrobkov na európsky kontinent. Blokáda viedla k bujnej publikačnej činnosti ekonómov o jej implikáciách pre anglickú ekonomiku. William Spence (1806) publikoval traktát, kde sa prikláňa k tradičnému učeniu fyziokratov, že bohatstvo tvorí iba pôda a poľnohospodárstvo. Keďže blokáda nepoškodí anglické poľnohospodárstvo, Napoleonov cieľ zničiť anglickú ekonomiku podľa Spenceho neuspeje. So Spencem radikálne nesúhlasili Robert Torrens a James Mill. Mill v známom diele *Commerce Defended* a Torrens neskôr v *The Economists Refuted* kritizujú fyziokratický pohľad na zahraničný obchod. Mill (1808, s. 36) používa príklad výroby ocele v Británii a v krajinách Pobaltia:

„Predpokladajme, že pri výrobe jednej tony ocele vo Veľkej Británii pracovníci zabezpečujúci rudu, uhlie, tavenie a prípravu kovu spotrebujú 10 jednotiek kukurice. Každá tona vyrobená vo Veľkej Británii preto stojí 10 jednotiek kukurice. Predpokladajme tiež, že pri príprave určitého množstva iných britských výrobkov sa spotrebuje 9 jednotiek kukurice; rovnako predpokladajme, že výmenou za toto množstvo výrobkov kúpime z Pobaltia tonu ocele a zároveň dokážeme zaplatiť za jej dopravu do Británie. Neuspórimo týmto spôsobom nadobudnutia tony ocele jednu jednotku kukurice? Nie je vďaka importu krajina bohatšia o jednu jednotku kukurice? Ak importujeme tisíc takýchto ton, nebudeme bohatší o tisíc jednotiek kukurice?“

3 To, že nemôže byť považovaný za autora princípu absolútnych výhod nijak nedegraduje Smithov príspevok do teórií medzinárodného obchodu. Bez Smithovej elaborácie princípu v *Bohatstve národov* by ho nespoznali širšie masy. Aj o Ricardovi je známe, že začal publikovať o ekonómii práve vďaka silnému dojmu, ktoré na ňom zanechalo Smithovo *Bohatstvo*.

Torrensova (1808, 37) kritika Spenceho je založená na podobnom príklade:

„Ak by som chcel poznať rozsah výhody, ktorú Anglicko získa tým, že dá Francúzsku 100 libier súkna výmenou za 100 libier čipkovanej látky, vzal by som množstvo čipkovanej látky, ktoré Anglicko získalo touto transakciou a porovnal ho s množstvom, ktoré s rovnakými nákladmi na prácu a kapitál vie získať vlastnou výrobou doma. Množstvo čipkovanej látky, ktoré prevyšuje množstvo, ktoré je možné s danými nákladmi na prácu a kapitál vyrobiť doma, predstavuje výhodu, ktorú Anglicko získa z medzinárodného obchodu.“

Seligman (1911, 449) označuje uvedenú pasáž za významný dôkaz prvenstva Torrensa vo formulovaní princípu komparatívnych výhod. V rovnakom článku Hollander (1911, 459) upozorňuje na vnútornú chybu Torrensovho uvažovania, keď citujúc Cairnesa (1874, 312) pripomína: „Keď hovoríme, že medzinárodný obchod závisí od komparatívnych, nie od absolútnych nákladov na výrobu komodít, musíme zdôrazniť, že porovnávané náklady sú náklady na výrobu komodít, s ktorým krajina obchoduje, nie náklady na tú istú komoditu medzi krajinami navzájom.“ Viner (1937) neskôr dokázal chybnosť tohto protiargumentu.⁴ Problémom uvedenej Torrensovej (a rovnako aj Millovej) pasáže teda nie je školácka chyba v matematike ani v chápaní medzinárodného obchodu. Problémom je jej neúplnosť. Chipman (1965, 480) ukazuje, že Torrens porovnáva domáci pomer nákladov s medzinárodným pomerom cien. To mu umožňuje určiť výhody z obchodu. Rozhodujúci argument – porovnanie pomerov nákladov medzi krajinami – ale chýba.

Autori, ktorí považujú za objaviteľa princípu komparatívnych výhod Torrensa, sa najčastejšie odvolávajú na jeho *Esej o zahraničnom obchode s kukuricou* prvýkrát vydanú v roku 1815, t. j. dva roky pred publikáciou Ricardových *Princípov* (pozri napr. Leser, 1881; Seligman, 1903 a 1911; Viner, 1937; Chipman, 1965; Irwin, 1996; Maneschi, 1998). Debata o dôsledkoch anglo-francúzskej blokády sa za 8 rokov od vydania Spenceho traktátu plne zamerala na medzinárodný obchod s kukuricou a čiastočne aj pšenickou. V kľúčových častiach textu Torrens (1815, 221) argumentuje slovami:

„Ak vďaka zručnosti v manufaktúrnej výrobe určitá časť našej práce a kapitálu vie vyrobiť látku, za ktorú z Poľska dostaneme 1000 jednotiek pšenice, zatiaľ čo doma, na našej vlastnej pôde by [táto časť práce a kapitálu] vedela vypestovať 900 jednotiek [pšenice], potom [...] musíme zvýšiť naše bohatstvo zameraním sa na manufaktúrnú výrobu, nie na poľnohospodárstvo.“

V inej časti textu, ktorá je Torrensovou najcitovanejšou pasážou (1815, s. 263), pokračuje:

„Predpokladajme, že v Anglicku je nevyužívaná pôda, na ktorej možno vypestovať kukuricu pri takých istých nákladoch na prácu a kapitál ako na úrodných pláňach Poľska. Ak je tak, a všetky ostatné faktory sú rovnaké, človek, ktorý bude obrábať našu nevyu-

4 Cairnes a Hollander tvrdia, že pri komparatívnych výhodách treba porovnávať ceny tovarov X a Y v krajinách A a B osobitne, t. j. $P_{XA}/P_{XB} > P_{YA}/P_{YB}$. Medzinárodné porovnávanie cien tovarov, t. j. $P_{XA}/P_{YA} > P_{XB}/P_{YB}$ označujú za chybné. Viner (1937, 438) upozorňuje, že uvedené rovnice sú ekvivalentné a Cairnes a Hollander teda zrejme neovládali aritmetiku.

žívanú pôdu, bude môcť predávať plodiny tak lacno ako pestovatelia v Poľsku; a zdá sa prirodzené prísť k záveru, že ak ponecháme ekonomiku ísť najziskovejšou cestou, kapitál bude používaný na pestovanie kukurice u nás, radšej ako na nákup kukurice v Poľsku za rovnakú prvotnú cenu a s oveľa vyššími nákladmi na dopravu. Ale tento záver, akokoľvek zrejmy a prirodzený sa môže zdať na prvý pohľad, možno po podrobnejšom preskúmaní označiť za úplne mylný. Ak Anglicko nadobudlo v manufaktúrnej výrobe taký stupeň zručnosti, že s každou danou časťou svojho kapitálu vie pripraviť množstvo látky, za ktoré poľský pestovateľ dá väčšie množstvo kukurice ako by [Anglicko] s rovnakým množstvom kapitálu vedelo vypestovať na vlastnej pôde, potom lány [anglickej] pôdy, aj keď sú rovnaké, nie, aj keď sú lepšie ako tie poľské, budú zanedbané; a časť anglickej ponuky kukurice bude dovážaná z tej krajiny [z Poľska]. Pretože aj keď kapitál použitý na pestovanie doma môže priniesť vyšší zisk ako kapitál použitý na pestovanie v zahraničí, napriek tomu, podľa predpokladu, kapitál, ktorý sa použije na manufaktúrnú výrobu, prinesie ešte vyšší zisk; a výška tohto zisku bude rozhodujúca pri stanovení smerovania našej ekonomiky.“

Uvedená pasáž predbehla Ricarda vo formulácii princípu komparatívnych výhod o dva roky. Aldrich (2004, s. 383) jednoznačne ukazuje, že v deň, kedy Torrens publikoval *Esej o zahraničnom obchode s kukuricou*, vydal článok aj Ricardo, pričom o komparatívnych výhodách v ňom nie je ani najmenšia zmienka. Kritici ale poukazujú na fakt, že ani tento Torrensov príklad nie je postačujúci. Prvou výčitkou je fakt, že v Torrensovej stati nie je ani zmienka o podstatnom predpoklade platnosti princípu komparatívnych výhod – neexistencii voľného pohybu výrobných faktorov. Rovnako jej chýba numerický príklad, na ktorom by bolo možné jasne demonštrovať Torrensovu znalosť významu pomeru nákladov na výrobu pre komparatívne výhody. Ruffin (2002, s. 733) tiež ukazuje, že ak by Poľsko nemalo komparatívnu výhodu v pestovaní kukurice, ale v priemyselnej výrobe, uvedený príklad je nesprávny. Prichádza preto k záveru, že Torrens nemôže byť považovaný za autora princípu komparatívnych výhod. Významu prvých dvoch argumentov sa budeme venovať v štvrtej časti tohto článku. Ruffinov tretí argument je však kompletne nesprávny. Torrens explicitne hovorí o situácii, kedy anglickí a poľskí poľnohospodári majú rovnaké náklady na pestovanie kukurice. S jednotkou výrobných faktorov oba štáty vyrobia rovnaké množstvo kukurice, označme ho c . Zároveň vychádza z predpokladu, že s použitím daného množstva výrobných faktorov vie Anglicko vyrobiť látku a vymeniť ju za väčšie množstvo kukurice z Poľska ako by s takým istým množstvom použitých výrobných faktorov vypestovalo doma. S jednotkou výrobných faktorov preto Anglicko vyrobí a metrov látky a Poľsko b metrov látky, pričom nutne $b < a$. Z toho vyplýva, že relatívne náklady na výrobu metra látky v Poľsku (a/b) sú vyššie ako relatívne náklady na pestovanie kukurice (c/c). Vo výrobe látky má preto jednoznačnú komparatívnu výhodu Anglicko. Torrensov príklad je teda úplne správny. Torrens iba neuvažuje so situáciou, kedy by vo výrobe látky malo komparatívnu výhodu Poľsko, dokonca táto podľa v Torrensovom príklade explicitne stanovených kritérií nemôže nastať. To neznamená, že sa Torrens mýli. Podobnú výčitku by bolo možné adresovať Ricardovi aj väčšine súčasných najvýznamnejších svetových učebníc medzinárodného obchodu.

Ruffinova nie úplne správna kritika je iba jedným z mnohých dôkazov náročnosti plného pochopenia problematiky komparatívnych výhod. Vari najznámejším omylom je Millova chyba vo vysvetľovaní komparatívnych výhod v prvých dvoch vydaniach *Elementov politickej ekonómie*. Až päť rokov po prvom vydaní *Elementov* bol v nich opravený text, ktorý pôvodne znel (Mill, 1821, s. 85 a Mill, 1824, s. 116):

„Množstvo kukurice, ktoré [v Poľsku] stojí 100 dní práce, súc zhodné s množstvom, ktoré v Anglicku stojí 200 dní práce, dokáže v Anglicku kúpiť akúkoľvek inú komoditu v hodnote 200 dní práce; napríklad látku. Ale 150-dňová produkcia látky v Anglicku je rovná 100-dňovej produkcii v Poľsku. Ak s nákladmi produkcie vo výške 100 dní [Poľsko] dokáže kúpiť produkt nie 150, ale 200 dní práce, získa tak hodnotu 50 dní práce, čiže jednu tretinu.“

Chyba v uvedenej stati je zjavná a vzhľadom na ekonomické kvality Milla nepochopiteľná. Mill vychádza zo zadania, v ktorom Poľsko vyrobí jednotku kukurice aj jednotku látky prostredníctvom 100 dní práce. Anglicko vyrobí jednotku kukurice za 200 a jednotku látky za 150 dní práce. Z toho vyplýva, že ak by Poľsko využívalo svoju komparatívnu výhodu, 100 dní práce pri pestovaní kukurice vymení v Anglicku prostredníctvom tamajšieho vnútorného cenového pomeru 200:150 za látku v hodnote 133 dní práce, t. j. dosiahne zisk 33 dní práce. Mill ale prichádza k hodnote 200 dní práce so ziskom 50 dní, čo je jednoznačne nesprávnym výsledkom. Čo je dôvodom Millovej chyby sa je možné iba domnievať. V treťom vydaní Mill (1826, s. 121) vypúšťa zmienku o zisku hodnoty 50 dní práce, naďalej ale tvrdí, že zisk z obchodu je pre obe krajiny rovnaký (čo samozrejme nie je pravda). James Mill teda nekoncipoval vo svojom najvýznamnejšom diele princíp komparatívnych výhod správne, čo ho podľa niektorých ekonómov diskvalifikuje z dohadov o autorstve.

Prierez históriou princípu komparatívnych výhod zakončíme u jeho najkomplexnejšieho výkladu, ktorý podal John Stuart Mill vo svojich *Princípoch politickej ekonómie* (1848, s. 115).

„Medzinárodný obchod determinujú nie absolútne náklady, ale komparatívne náklady. Importovaním ocele zo Švédska výmenou za bavlnu môžeme získať výhodu aj vtedy, ak by tak anglické bane ako aj anglické manufaktúry boli produktívnejšie ako tie švédske; pretože ak v bavlně máme výhodu rovnú jednej polovici a v oceli iba jednej štvrtine, a dokážeme Švédsku predávať bavlnu za rovnakú cenu, ktorú platia Švédi, ak si ju vyrábajú samostatne, dosiahneme kúpou ocele za bavlnu výhodu rovnú jednej polovici. Častokrát vieme vďaka obchodovaniu s cudzincami získať ich komodity s nižšími nákladmi na prácu a kapitál ako boli náklady samotných cudzincov. Tento obchod je výhodný aj pre cudzincov, pretože komodita, ktorú dostanú v rámci výmeny, aj keď nás stála menej, ich by bola stála viac.“

V texte 17. kapitoly okrem uvedenej state Mill zdôrazňuje význam predpokladu neexistujúcej medzinárodnej mobility kapitálu (s. 114) a prichádza aj k záveru o rozdielnych ziskoch krajín z medzinárodného obchodu (s. 116). Za autora myšlienky komparatívnych výhod pôvodne prehlasuje Ricarda (s. 115), v piatom vydaní *Princípov* (1862, s. 114) ale priznáva prvenstvo Torrensovi.

3. Veda a miesto neoveriteľných domnienok v nej

Všetci ekonómovia, ktorí svojimi dielami prispeli do rozpravy o prisúdení autorstva princípu komparatívnych výhod Ricardovi, Torrensovi alebo Millovi, sa usilujú odpovedať na tri základné otázky (Chipman 1965, s. 480):⁵

- (1) Ktorý z nich vysvetlil princíp komparatívnych výhod ako prvý?
- (2) Je toto vysvetlenie dostačujúce?
- (3) Prišiel k nemu nezávisle?

Tieto otázky sú naozaj stredobodom väčšiny vedecko-historických prác o princípe komparatívnych výhod. Ich problémom ale je, že nie sú celkom správne a jednoznačné. Odpoveď na druhú otázku priamo determinuje odpoveď na prvú otázku. Tretia otázka je – za predpokladu, že sa zázračne neobjaví konkrétny písomný dôkaz – nezodpovedateľná.⁶

Problémom postačujúceho vysvetlenia princípu komparatívnych výhod sa zaoberáme v štvrtej časti state. Je zrejmé, že od definície postačujúceho vysvetlenia závisí autorstvo samotného princípu, je jej preto nutné venovať náležitú pozornosť. Skúmanie tretej otázky – či daný autor prišiel k myšlienke komparatívnych výhod nezávisle – je ale nesprávne. Vedie k povýšeniu domnienok na vedu, čo je pre nás neprijateľné. Príklady takýchto domnienok – z ktorých mnohé boli publikované v prestížnych vydavateľstvách a časopisoch – uvedieme v nasledujúcom texte.

Významnou otázkou v počiatočných skúmaníach autorstva princípu komparatívnych výhod bol vzťah medzi dvomi vtedy uznávanými potenciálnymi autormi – Ricardom a Torrensom.⁷ Viner vo svojich *Štúdiách teórií medzinárodného obchodu* (1937) spomína hypotézu profesora Hollandera, že je možné, že Torrens a Ricardo sa poznali už pred rokom 1815 a Torrensova zmienka o obchode medzi Anglickom a Poľskom čiastočne pochádza z diskusií s Ricardom. To by znamenalo, že skutočným autorom princípu komparatívnych výhod je Ricardo a Torrens ho od neho prevzal. Ricardo ale publikoval svoje *Princípy* až dva roky po Torrensovej *Eseji o zahraničnom obchode*. Reálnejšou otázkou preto je či Ricardo neprevzal princíp od Torrensa a nedoplnil ho. V tomto ohľade Robbins (1958) prichádza k záveru, že integrita Ricardovej osobnosti bola na vysokej úrovni a ak by sa Torrensom naozaj inšpiroval, citoval by ho.

Thweatt (1976) zachádza ešte ďalej a tvrdí, že Ricardo nerozumel komparatívnym výhodám a v jeho ekonomickom systéme nehrali žiadnu úlohu. Podľa Thweattovej domnienky Ricardo buď vôbec nenapísal časť *Princípov* pojednávajúcu o komparatívnych výhodách alebo ju napísal na nátlak Jamesa Milla. K tejto kritike sa pridáva aj Rothbard (1996), ktorý upozorňuje, že kým Mill a Torrens do roku 1815 viackrát publikovali úvahy podobné princípu komparatívnych výhod, Ricardo o tento

5 Adaptované s menšími zmenami.

6 Takýmto dôkazom by bol napríklad list Ricarda Millovi, v ktorom by sa priamo odvolával na jeho ideu komparatívnych výhod, ktorú mu zveril v súkromnej konverzácii a pýtal by si jeho povolenie na jej zapracovanie do práve vznikajúcich *Princípov politickej ekonómie a zdaňovania* (1817).

7 O autorstve Milla začal uvažovať až v 70. rokoch 20. storočia Thweatt.

myšlienkový smer nejavil žiaden záujem. To podľa neho potvrdzuje aj nezmyselný príklad obchodu s vínom a súknom medzi Portugalskom a Anglickom, ktorý Ricardo napokon použil vo svojich *Princípoch*. Predpoklad, že Portugalsko by mohlo mať absolútne výhody nielen v produkcii vína, ale aj vo výrobe súkna, je pre Rothbarda „absurdný“ a dokazuje Ricardov „nezáujem“ o tému.

Ruffin (2002) extenzívnym štúdiom Ricardovej korešpondencie prichádza k záveru, že Ricardo objav teórie komparatívnych výhod uskutočnil medzi marcom a septembrom 1816 a znamenal preňho veľký myšlienkový problém. Hypotéza o dátume objavu síce vyznieva pomerne presvedčivo, neexistuje pre ňu ale ani jeden priamy dôkaz. Ruffinovým základným vodidlom je presvedčenie, že Ricardo písal *Princípy* striktne podľa poradia kapitol. Z korešpondencie s Millom tiež vyplýva veľký stupeň Ricardovho zmätenia, čo Ruffin vysvetľuje ako zjavný dôkaz jeho objavu princípu komparatívnych výhod. Sraffa (1930) predpokladal, že Ricardovo zmätenie spôsobil iný objav spojený s možnosťou simultánneho rastu miezd a poklesu cien. Ruffinov (2002, 738) protiargument voči Sraffovmu tvrdeniu je zarážajúci – podľa neho je tento tzv. Ricardov efekt iba „zaujímavý, ale nie zmätočný“, preto nie je reálne, že sa jednalo o Sraffom predpokladaný objav.

Najcelostnejší prístup k problému má Aldrich (2004), i keď ani on neupúšťa od povýšenia zásadnej domnienky na fakt: Už v úvode svojej state tvrdí, že Torrens nechápal princípu komparatívnych výhod; Ricardo mu rozumel, ale nedoceňoval jeho význam (379). Tvrdiť, kto princípu rozumel a kto mu nerozumel, je s časovým odstupom 200 rokov prinajmenšom trúfalé. Ani chyba Jamesa Milla v *Elementoch* nemôže byť platným argumentom, že komparatívnym výhodám nerozumel. Torrensov výklad v *Eseji o zahraničnom obchode*, aj keď sme si už ukázali, že je platný, tiež nutne neznamená, že im rozumel. V súvislosti s Ricardom možno o pochopení princípu komparatívnych výhod tiež len špekulovať.

Hľadanie odpovede na otázky autorstva princípu komparatívnych výhod teda nemôže spočívať v dohadoch o tom, čo si ktorý ekonóm myslel a kto ho pri tejto myšlienke teoreticky mohol ovplyvniť. Musí byť založené výhradne na dôkladnom štúdiu literatúry. Tu sa plne prejavuje význam definície postačujúceho vysvetlenia princípu komparatívnych výhod.

4. Problém postačujúceho vysvetlenia princípu

Plnohodnotné vysvetlenie princípu komparatívnych výhod, tak ako sa v ekonomickej literatúre prezentuje dnes, zahŕňa:

- a) Ustanovenie predpokladu nulovej medzinárodnej mobility výrobného faktoru práca, resp. všetkých uvažovaných výrobných faktorov.
- b) Vymedzenie existencie dvoch krajín (A a B) a dvoch statkov (prípadne odvetví, X a Y) s uvedením porovnania nákladov medzi nimi.
- c) Komparáciu výhod plynúcich krajine A zo zapojenia sa do vzájomného obchodu s krajinou B, na báze porovnania relatívnych výrobných nákladov.

- d) Komparáciu výhod plynúcich krajine B zo zapojenia sa do vzájomného obchodu s krajinou A, na báze porovnania relatívnych výrobných nákladov.
- e) Vetu o rozdielnosti výhod, ktoré krajinám A a B plynú zo vzájomného obchodu.
- f) Uvedenie konkrétneho numerického príkladu.

Historici ekonomickej vedy sa zhodujú na tom, že plnohodnotne vysvetlil komparatívne výhody až J. S. Mill vo svojich *Princípoch politickej ekonómie* (1848). Otázkou je, kto vysvetlil princíp komparatívnych výhod ako prvý na postačujúcej úrovni. Inými slovami, ktoré z uvedených bodov musia byť prítomné v dielach ekonómov (tab. 1), aby ich bolo možné považovať za postačujúco vysvetľujúce princíp komparatívnych výhod?

Tabuľka 1

Komplexnosť vysvetlenia princípu komparatívnych výhod vo vybraných historických dielach ekonómie

	J. Mill (1808)	Torrens (1808)	Torrens (1815)	Ricardo (1817)	J. Mill (1821)	J. S. Mill (1848)
Nulová mobilita VF	-	-	-	Čiastočne	Áno	Áno
Relatívne náklady	Čiastočne	Čiastočne	Áno	Áno	Áno	Áno
Výhody pre štát A	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno
Výhody pre štát B	-	-	-	Áno	Áno	Áno
Rozdielnosť výhod	-	-	-	-	Chybný	Áno
Numerický príklad	Čiastočne	-	Čiastočne	Áno	Chybný	Áno

Prameň: Vlastné spracovanie podľa uvedených publikácií.

Kým prejdeme k analýze jednotlivých kritérií, je nutné zdôrazniť často robený omyl, a síce, že princíp komparatívnych výhod sa vzťahuje iba na medzinárodný obchod, a za jeho plnohodnotnú formuláciu môže byť akceptované iba uvedenie príkladu na báze vzájomne výhodného obchodu dvoch krajín. Princíp komparatívnych výhod je pritom všeobecne platný na akomkoľvek trhu aj bez existencie medzinárodného obchodu – riadia sa ním štáty, podnikateľské subjekty aj domácnosti pri svojom každodennom rozhodovaní. S trochou zveličenia možno tvrdiť, že rozdelenie ľudí na pravákov a ľavákov je tiež prejavom akéhosi prirodzeného princípu komparatívnych výhod – praváci vedia pravou rukou lepšie aj písať aj pridržať papier, avšak komparatívna nevýhoda ľavej ruky v písaní je nepomerne väčšia ako jej nevýhoda vo funkcii pridržania papiera.

Nutnou podmienkou je, aby komparatívna výhoda bola trvalá, t. j. nemohla byť z krátkodobého hľadiska zmenená bez vonkajšieho zásahu do jej samotnej podstaty (napríklad umožnením voľného pohybu výrobných faktorov). Ustanovenie o neexistencii medzinárodnej mobility práce sa preto javí byť podstatnou súčasťou postačujúceho vysvetlenia princípu. To predstavuje hlavný argument historikov za vylúčenie Torrensa z autorstva komparatívnych výhod, a naopak, jeho priznanie Ricardovi. Uvedená argumentácia je ale podľa nášho názoru nesprávna. Absencia explicitnej zmienky o neexistencii medzinárodnej mobility práce neznamená nutne jej absenciu

v ekonomickom uvažovaní autora, ani nediskvalifikuje Millove či Torrensove modely medzinárodného obchodu. V situácii napoleonských vojen začiatku 19. storočia medzinárodná migrácia v rámci Európy takmer neexistovala a nebola ešte považovaná za ekonomický jav hodný systematického skúmania. Dobové diela predstavujú dôkaz, že väčšina ekonómov s pohybom pracovných síl neuvažovala. Rovnako s ňou, celkom logicky, neuvažovali ani Torrens (1808 a 1815) a Mill (1808). Jeho zaradenie medzi nutné predpoklady platnosti princípu komparatívnych výhod sa preto nejavilo nutné tak, ako sa javí dnes. Problém, ktorý neexistoval, nebol evidentný a abstrahovanie od neho bolo implicitnou súčasťou modelov. Nutnosť jeho zdôraznenia vznikla až neskôr v súvislosti so zvýšenou medzinárodnou migráciou a s príchodom neoklasického prístupu k ekonómii.⁸

Ďalšou zásadnou otázkou je často zdôrazňovaná nutnosť ukázania princípu komparatívnych výhod na numerickom príklade (pozri napr. Ruffin, 2005). Ricardove „štyri magické čísla“ (pozri napr. Maneschi, 2004) sa stali synonymom princípu komparatívnych výhod. Tie sa ale dajú analyzovať aj bez použitia konkrétnych čísiel, za použitia matematických výrazov „rovný“, „menší“ a „väčší“, presne ako to v *Eseji o zahraničnom obchode* urobil Torrens (1815, s. 263). Podstatné je, aby komparatívne výhody boli určené prostredníctvom medzinárodného porovnania relatívnych nákladov na výrobu skúmaných statkov. Torrens (1815) túto požiadavku spĺňa. Naopak, v predchádzajúcich dielach Torrensa (1808) a Milla (1808) uvedený prístup chýba.

V druhej časti state sme argumentovali, že ak autor bezchybne určí komparatívne výhody zo vzájomného obchodu dvoch krajín pre jednu z nich, určenie komparatívnych výhod pre druhú krajinu je zrkadlové, a nie je preto nutné venovať sa mu. Ak v Ricardovom príklade Anglicko má komparatívnu výhodu v súkne, Portugalsko logicky musí mať komparatívnu výhodu vo víne; ak v Torrensovom príklade Anglicko má komparatívnu výhodu v látke, Poľsko musí mať logicky komparatívnu výhodu v kukurici. Správnosť uvedeného uvažovania končí pri snahe o vyčíslenie tejto výhody. Každému modernému ekonómovi je jasné, že výhody zo zapojenia sa do vzájomného obchodu *nemusia* byť rovnaké pre obe krajiny. Prvým ekonómom objavujúcim princíp komparatívnych výhod to ale jasné *nebolo*. To dokazuje chybná úvaha Milla (1826, s. 121: „dôsledkom [...] bude rozdelenie výhody rovným dielom medzi ne [obchodujúce krajiny]“), aj absencia tejto témy v dielach Torrensa a Ricarda.

Ak by sme vetu o nerovnosti výhod považovali za integrálnu súčasť minimálnej postačujúcej definície princípu komparatívnych výhod, za jeho prvého autora musíme označiť J. S. Milla (1848). Uvedená veta však je významná, ale *nie nutná*. Správne pochopenie komparatívnych výhod dokazuje už ustanovenie o výhodnosti obchodu medzi krajinami, v ktorých jedna *má* absolútne výhody v oboch statkoch, bez presnej-

8 Tu vyvstáva aj významný paradox ekonómie: Najväčší úspech dosahujú ekonómovia, ktorí vynájdu jednoduchý ekonomický model založený na sade predpokladov, ktoré ho robia v skutočnom svete nereálnym. Naopak, ekonómovia, ktorí nie práve metodologicky najčistejším spôsobom analyzujú skutočne existujúci stav, sú zaznávaní. Rovnako ako Krugman (1993, s. 25) si myslíme, že ekonomická veda vďačí za svoj rozvoj obom skupinám, a väčšmi zrejme práve tej druhej.

šej kvantifikácie týchto výhod.⁹ To vo svojich dielach prezentujú Torrens (1815) aj Ricardo (1817).

Zdá sa teda zrejmé, že postačujúce vysvetlenie princípu komparatívnych výhod musí zahŕňať dva elementy: (1) porovnanie relatívnych nákladov na výrobu statkov medzi krajinami a (2) poukázanie na výhody obchodu, kedy jedna krajina disponuje absolútnymi výhodami v oboch statkoch. Všetky ostatné prvky definície sú jej nadstavbou a *nemenia* jej podstatu. Prvým známym dielom, ktoré spĺňa obe požiadavky, je Torrensova *Esej o zahraničnom obchode s kukuricou* (1815). Torrensov výklad síce zďaleka nie je úplný, ale poskytuje jednoznačný dôkaz o tom, že autor sa odklonil od pravidla osemnásteho storočia a princípu absolútnych výhod, a svojou logikou je bezchybný. Ricardove *Princípy politickej ekonómie a zdaňovania* (1817) jednoducho prišli neskoro.¹⁰

5. Záver

Význam princípu komparatívnych výhod pre ekonómiu možno prirovnať k významu Darwinovej evolučnej teórie pre biologické vedy. Aj keď teórie medzinárodného obchodu sa za dve storočia od jeho prvej formulácie kompletne zmenili, princíp zostáva vo svojej jednoduchej forme platný dodnes a jeho autor by – ak by stále žil – bol hlavným favoritom na zisk Nobelovej ceny.

Je nepopierateľné, že postačujúce vysvetlenie princípu komparatívnych výhod sa objavilo v dielach Milla, Ricarda aj Torrensa. Z hľadiska času vydania s ním ako prvý prišiel Robert Torrens (1815), nasledovaný Davidom Ricardom (1817) a s niekoľkými vážnymi chybami Jamesom Millom (1821). Komplexná verzia princípu sa objavila až v roku 1848 v *Princípoch* Johna Stuarta Milla. Ak za autora princípu komparatívnych výhod považujeme autora, ktorý ako prvý explicitne uvažoval s nulovou mobilitou výrobných faktorov, určoval výhody krajín z obchodu na báze porovnania relatívnych nákladov, poukázal na rozdielnosť výhod jednotlivých krajín zo zapojenia sa do vzájomného obchodu a uviedol aj numerický príklad, je ním jednoznačne J. S. Mill. Ak sa však uspokojíme s implicitným uvažovaním s nulovou mobilitou výrobných faktorov a konkrétny numerický príklad nepovažujeme za potrebný, autorstvo musíme prisúdiť Torrensovi (1815). V predkladanom článku sme ukázali, že Torrensovo vysvetlenie komparatívnych výhod je správne a postačujúce. Nepopierame, že rovnako správne, naviac úplnejšie, je aj Ricardovo vysvetlenie (1817), Torrens ale predbehol Ricarda v postačujúcej formulácii princípu o dva roky.

9 Pri uvažovaní s princípom absolútnych výhod by takýto obchod neprinášal výhody obom krajinám. Uvedomenie si tohto rozdielu je najpodstatnejšou súčasťou pochopenia princípu komparatívnych výhod.

10 Úvaha o tom, či Ricardo nadviazal vo svojej práci na Torrensa alebo k pochopeniu princípu komparatívnych výhod prišiel nezávisle, je irelevantná. Torrens svoje myšlienky dokázateľne publikoval ako prvý.

Velikán ekonómie Schumpeter (1954) svojho času povedal, že Torrens pokrstil princíp komparatívnych výhod a Ricardo ho rozvil. Myslíme si, že uvedené stanovisko treba pozmeniť: Torrens pokrstil princíp komparatívnych výhod, Ricardo ho rozšíril a Mill z neho vychoval teóriu, ktorú predstavil širokej ekonomickej komunite. Netreba prepisovať učebnice, ale študenti (a ekonómovia všeobecne) by mali poznať celý príbeh. „Ricardove“ komparatívne výhody nie sú v skutočnosti úplne Ricardove. A s trochu zveličenia za ne svet vlastne vďačí Napoleonovej obchodnej blokade Anglicka.

Literatúra:

- ALDRICH, J. 2004. The Discovery of Comparative Advantage. *Journal of the History of Economic Thought*. 2004, Vol. 26, No. 3, pp. 379–399.
- APPLEYARD, D.; FIELD, A.; COBB, S. 2008. *International Economics*. 6. vyd. Columbus: McGraw-Hill, 2008. ISBN 978-0-0733-7567-0.
- CHIPMAN, J. S. 1965. A Survey of the Theory of International Trade: Part I – the Classical Theory. *Econometrica*. 1965, Vol. 33, No. 3, pp. 477–519.
- CSABAY, M. et al. 2007. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2007. ISBN 978-80-225-3129-0.
- DUDÁŠ, T. et al. 2011. *Svetová ekonomika – sektorový aspekt*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2011. ISBN 978-80-225-2294-6.
- GOMES, L. 1987. *Foreign Trade and the National Economy: Mercantilist and Classical Perspectives*. Londýn: Macmillan, 1987. ISBN 978-0-3334-2488-9.
- HOLMAN, R. et al. 2005. *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 978-80-7179-380-9.
- IRWIN, D. 1996. *Against the Tide: an Intellectual History of Free Trade*. Princeton: Princeton University Press, 1996. ISBN 978-0-6910-5896-2.
- KRUGMAN, P. 1993. How I Work. *American Economist*. 1993, Vol. 37, No. 2, pp. 25–31.
- KRUGMAN, P. et al. 2012. *International Economics: Theory & Policy*. Boston: Addison-Wesley, 2012. ISBN 978-0-13-214665-4.
- LESER, E. 1881. *Untersuchungen zur Geschichte der Nationalökonomie*. (Dotlač originálu 2011) Berlín: Historisches Wirtschaftsarchiv, 1881. ISBN 978-3-8638-3025-0.
- LIPKOVÁ, Ľ. et al. 2011. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint dva, 2011. ISBN 978-80-89393-37-4.
- MANESCHI, A. 1998. *Comparative Advantage in International Trade: a Historical Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Pub, 1998. ISBN 978-1-8589-8300-4.
- MANESCHI, A. 2004. The True Meaning of David Ricardo's Four Magic Numbers. *Journal of International Economics*. 2004, Vol. 62, No. 2, pp. 433–443.
- [MARTYN, H.] 1701. *Considerations on the East-India Trade*. Londýn: J. Roberts, 1701.
- MILL, J. 1808. *Commerce Defended*. Londýn: C. and R. Baldwin, 1808.
- MILL, J. 1821. *Elements of Political Economy*. 1. vyd. Londýn: Baldwin, Cradock and Joy, 1821.
- MILL, J. 1824. *Elements of Political Economy*. 2. vyd. Londýn: Baldwin, Cradock and Joy, 1824.
- MILL, J. 1826. *Elements of Political Economy*. 3. vyd. Londýn: Baldwin, Cradock and Joy, 1826.

- MILL, J. S. 1848. *Principles of Political Economy with Some of Their Applications to Social Philosophy*. Vol. II. 1. vyd. Boston: Charles C. Little, 1848.
- MILL, J. S. 1848. *Principles of Political Economy with Some of Their Applications to Social Philosophy*. Vol. II. 5. vyd. Londýn: Parker, Son and Bourn, 1862.
- NEUMANN, P. et al. 2010. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3276-3.
- RICARDO, D. 1817. *On the Principles of Political Economy and Taxation*. Londýn: J. Murray, 1817.
- ROBBINS, L. 1958. *Robert Torrens and the Evolution of Classical Economics*. Londýn: Macmillan, 1958.
- ROTHBARD, M. N. 1996. *Classical Economics: An Austrian Perspective on the History of Economic Thought*. 2. vyd. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 1995. ISBN 0-945466-48-X.
- RUFFIN, R. J. 2002. David Ricardo's Discovery of Comparative Advantage. *History of Political Economy*, 2002, Vol. 34, No. 4, pp. 727–748.
- RUFFIN, R. J. 2005. Debunking a Myth: Torrens on Comparative Advantage. *History of Political Economy*, 2005, Vol. 37, No. 4, pp. 711–722.
- SCHUMPETER, J. 1954. *History of Economic Analysis*. New York: Oxford University Press, 1954.
- SELIGMAN, E. R. A. 1903. On Some Neglected British Economists. *The Economic Journal*, 1903, Vol. 13, No. 51, pp. 335–363.
- SELIGMAN, E. R. A.; HOLLANDER, J. H. 1911. Ricardo and Torrens. *The Economic Journal*, 1911, Vol. 21, No. 83, pp. 448–468.
- SMITH, A. 1776. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Londýn: W. Strahan and T. Cadell 1776.
- SOJKA, M. 2010. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2.
- SPENCE, W. 1806. *Britain Independent of Commerce*. Londýn: W. Savage, 1806.
- SRAFFA, P. 1930. An Alleged Correction of Ricardo. *Quarterly Journal of Economics*, 1930, Vol. 44, No. 3, pp. 539–543.
- THWEATT, W. O. 1976. James Mill and the Early Development of Comparative Advantage. *History of Political Economy*, 1976, Vol. 8, No. 2, pp. 207–234.
- TORRENS, 1808. *The Economists Refuted*. Londýn: S.A. Oddy, 1808.
- TORRENS, 1815. *An Essay on the External Corn Trade*. 1. vyd. Londýn: J. Brettell, 1815.
- TORRENS, 1826. *An Essay on the External Corn Trade*. 3. vyd. Londýn: T. Brettell, 1826.
- TORRENS, 1827. *An Essay on the External Corn Trade*. 4. vyd. Londýn: T. Brettell, 1827.
- VINER, 1937. *Studies in the Theory of International Trade*. New York: Harper and Brothers Publishers, 1937.

DAVID RICARDO, ROBERT TORRENS AND THE ORIGINS OF THE PRINCIPLE OF COMPARATIVE ADVANTAGE

Martin Grančay, Nóra Szikorová, Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, Faculty of International Relations, University of Economics Dolnozemska cesta 1/B, 85235 Bratislava, Slovakia (martin.grancay@euba.sk; nora.szikorova@euba.sk)

Abstract

The authorship of the principle of comparative advantage is generally credited to David Ricardo. Recent papers published in scientific journals have cast doubt on this axiom and have debated roles of Robert Torrens, James Mill and John Stuart Mill in its history. We show many of the arguments used in this debate are unscientific and unverifiable. After conducting an analysis of the history of development of the principle we define the difference between minimum satisfactory and complex formulation of the principle. We come to the conclusion that the first satisfactory explanation of comparative advantage was offered by Robert Torrens.

Keywords

18th century rule, comparative advantage, relative costs, history of economic science, economics of 19th century

JEL Classification

F10, B12